

30. DRŽAVNO NATJECANJE IZ GEOGRAFIJE 2023. GODINE
4. RAZRED
RADNI MATERIJAL ZA ISTRAŽIVAČKI RAD

Pozorno pročitaj priložene tekstove, analiziraj tablice i grafičke priloge.

Prilog 1.

**Geografija slobodnog vremena mladih –
kako izabrati svoj najdraži trgovački centar**

Naslov članka: Geografija slobodnog vremena mladih – kako izabrati svoj najdraži trgovački centar
Autor: Martina Jakovčić
Hrvatski geografski glasnik, vol. 73. br. 1
Stranice: 51–69
Godina izdanja: 2011.
DOI: 10.21861/hgg.2011.73.01.04

DEFINICIJE SLOBODNOG VREMENA

Slobodno vrijeme široka je i promjenjiva kategorija i njegovih definicija ima mnogo (Pavlič, 2001). Slobodno vrijeme (engl. *leisure*, *leisure time*; franc. *loisir*; njem. *Freizeit*; tal. *tempo libero*, rus. *svobodnoe vremja*) sagledavamo kao promjenjivu društvenu pojavu i moderni fenomen koji obilježava gotovo sva područja društvenoga života: socijalno, pedagoško, ekonomsko, političko, zdravstveno, komercijalno i turističko. To je vremenski odsječak koji preostaje nakon uobičajenoga radnog vremena. Kod učenika je to vrijeme koje preostaje nakon škola i školskih obaveza (Vidulin-Orbanić, 2008). Žarko Tepavčević navodi definicije slobodnog vremena J. Dumazediera i K. Roberts. Prema J. Dumazedieru (1967.), slobodno vrijeme jest skup aktivnosti kojima se pojedinac svojevolumeno bavi te se tako odmara ili zabavlja, povećava razinu svoje informiranosti, razvija svoje sposobnosti, a sve to u vrijeme u kojima nema ostalih poslovnih, obiteljskih ili društvenih obaveza. Prema definiciji K. Roberts iz 1988., slobodno vrijeme podrazumijeva aktivnosti koje nisu u neposrednoj vezi s ekonomskom funkcijom (Tepavčević, 2003). Prema M. Kuhar, slobodno vrijeme definira se kao vrijeme u kojem pojedinac ne radi niti se školuje, već se odmara i zabavlja, pri čemu sam bira aktivnosti koje ga vesele, opuštaju i ispunjavaju (Kuhar, 2007). Prema definiciji Rudija Lešnika iz 1982. slobodno vrijeme jest ono vrijeme u danu koje čovjeku ostaje izvan posla, obavljanja fizioloških i higijenskih potreba i spavanja, u kojem osoba nema nikakvih obaveza, već sama izabire aktivnosti kojima će se baviti i gdje će se njima baviti, bez posljedica. Prema Europskom udruženju za slobodno vrijeme i rekreaciju (engl. *European Leisure and Recreation Association*), slobodno vrijeme u širem je smislu sve vrijeme koje ne provodimo na poslu; u užem smislu to je ono vrijeme koje možemo sami organizirati (Ivančić, 2004). Sličnu definiciju daje i Vlasta Ilišin, koja upućuje na razliku slobodnog vremena i dokolice. Slobodno vrijeme jest vrijeme koje pojedinac provodi izvan rada, a dokolica je dio slobodnog vremena u kojemu se pojedinac posvećuje aktivnostima po vlastitom izboru (Ilišin, 2002; Ilišin, 2007). Istu definiciju navodi i Nacionalni program za mlade Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Prilog 2.

Rodne razlike u kvaliteti slobodnog vremena – međunacionalna usporedba

Naslov članka: Gender differences in the quality of leisure: a cross-national comparison

Autori: *Mara A. Yerkes, Anne Roeters & Janeen Baxter*

Community, Work & Family, vol. 23, no.4

Stranice: 367–384

Godina izdanja: 2020.

DOI: 10.1080/13668803.2018.1528968

Trenutna studija uspoređuje i objašnjava rodne razlike u kvaliteti slobodnog vremena u 25 država, koristeći 2007 ISSP Leisure Module. Ova opsežna međunacionalna usporedba omogućuje ispitivanje varijacija u društvenim očekivanjima i strukturnim nejednakostima koje se odnose na spol u različitim državama (Baxter, 1997.; Cooke & Baxter, 2010.; Haller et al., 2013.; Shaw, 1994.). Razmotrili smo dva pokazatelja kvalitete slobodnog vremena: vremenski pritisak tijekom slobodnog vremena i opseg u kojem pojedinci koriste slobodno vrijeme za opuštanje i oporavak. Koliko znamo, ova je studija prva koja analizira kako i zašto rodne razlike u kvaliteti slobodnog vremena variraju među državama. To činimo korištenjem analize na više razina koja procjenjuje utječu li na rodni jaz u kvaliteti slobodnog vremena očekivanja društvene uloge, rodna podjela skrbi (mjereno pokrivenošću skrbi o djeci; te dostupnost i uvjeti očinskog dopusta), te pregovaračka moć žena (mjerena promatranjem političke moći žena).

Analize pokazuju da postoje razlike u kvaliteti slobodnog vremena prema spolu među državama. Prije svega, naši rezultati pokazuju da je odnos između čimbenika na razini države i rodni razlika u kvaliteti slobodnog vremena složen. Sposobnost žena da koriste slobodno vrijeme za opuštanje i oporavak određena je određenim obilježjima države. Iako su učinci mali, otkrivamo da je u državama s konzervativnim rodnom normama, niskom razinom pokrivenosti skrbi o djeci, ograničenim očinskim dopustom i nižom političkom moći žena, kvaliteta slobodnog vremena žena niža od kvalitete muškaraca. Kako u državama raste jednakost, rodni jaz se smanjuje i eventualno preokreće. Te spoznaje potvrđuju prethodna istraživanja, sugerirajući da norme i institucije na društvenoj razini mogu igrati važnu ulogu u oblikovanju iskustava muškaraca i žena u slobodnom vremenu. Primjećujemo, međutim, da unatoč činjenici da žene očito doživljavaju veći vremenski pritisak tijekom slobodnog vremena, što je spoznaja u skladu s prethodnim istraživanjem (Bittman et al., 2003; Chatzitheochari & Arber, 2012), obilježja država koje smo proučavali ne umanjuju povezanost između spola i vremenskog pritiska.

Drugo, otkrivamo da sva četiri čimbenika na razini države koje smo razmotrili (norme jednakosti, pokrivenost skrbi za djecu, politička moć žena i očinski dopust) utječu na opseg u kojem muškarci i žene koriste slobodno vrijeme za opuštanje i oporavak u različitim državama. Ovo podržava prijedlog Craiga i Mullana (2013.) da su rodne razlike u kvaliteti slobodnog vremena manje u državama u kojima vlade pružaju više potpore obitelji. Presudno, dok se nalazi Craiga i Mullana temelje na studiji u pet država, uspjeli smo testirati i potvrditi ovu ideju u 23 države, koristeći analizu na više razina kako bismo se usredotočili na ove

učinke na razini pojedine države. Ovo otkriće također pruža empirijsku potporu dominantnoj ideji u rodno definiranom istraživanju slobodnog vremena da društveni rodni odnosi oblikuju opseg do kojeg se žene osjećaju ovlaštenima koristiti slobodno vrijeme za opuštanje i oporavak (npr. Henderson & Hickerson, 2007.; Shaw, 1994.). Države u kojima se više očekuje rodna jednakost i ravnopravnost oko podjele skrbi i gdje postoji veća pregovaračka moć žena u društvu stvaraju prostor u kojem su muškarci i žene jednakiji u svom pravu na korištenje slobodnog vremena za opuštanje i oporavak.

Naša studija pruža ključne uvide u odnos između spola i kvalitete slobodnog vremena u različitim državama. Iako navedena obilježja države objašnjavaju dio rodni razlika u kvaliteti slobodnog vremena, rodne razlike su postojane među državama. Ovi nalazi imaju potencijalno važne teorijske implikacije za naše razumijevanje rodni razlika u slobodnom vremenu. Naši nalazi u različitim državama potvrđuju složenost razumijevanja rodni razlika u slobodnom vremenu u odnosu na sociokulturne razlike (Henderson & Gibson, 2013.). Kao što je gore navedeno, na razini države, razlike u očekivanjima vezanim uz rodne uloge, institucionalizirane norme oko odgovornosti muškaraca i žena za brigu i pregovaračka moć žena važni su za načine na koje žene i muškarci sudjeluju u slobodnim aktivnostima. Unatoč razvoju u nekim državama prema društvu ravnopravnosti u kojima muškarci i žene imaju više jednakosti u plaćenom radu i radu njegovatelja, a time i potencijalno više prostora za jednakost u slobodnom vremenu, i dalje postoje rodne razlike u kvaliteti slobodnog vremena. S jedne strane, te bi razlike mogle odražavati razliku u vrijednosti koju muškarci i žene pridaju svom slobodnom vremenu i aktivnostima. Istraživanja o rodni nejednakostima u plaćenom i neplaćenom radu pokazala su značajne rodne razlike u onome što muškarci i žene cijene kada procjenjuju rodne razlike kao poštene ili nepoštene (Thompson, 1991.; Yerkes, Martin, Baxter i Rose, 2017.). U odnosu na slobodno vrijeme, žene mogu manje cijeliti jednaku količinu slobodnog vremena, ali više cijene druge ishode, kao što je visokokvalitetno obiteljsko slobodno vrijeme. S druge strane, dosljednost rodni razlika u kvaliteti slobodnog vremena u različitim državama mogla bi sugerirati da muškarci i žene imaju, u većoj ili manjoj mjeri, rodno određena unutrašnja očekivanja od slobodnog vremena. Na primjer, unatoč povećanju sudjelovanja žena na tržištu rada i politikama koje promiču jednaku podjelu skrbi, žene i dalje preuzimaju veću količinu odgovornosti za skrb nego muškarci (Craig & Mullan, 2010.), odražavajući rodna očekivanja da briga o kućanstvu je odgovornost žena. Slično tome, usprkos pomaku prema ravnopravnijim društvima, žene bi se mogle i dalje osjećati manje ovlaštenima na neopterećeno slobodno vrijeme.

Prilog 3.

Slobodno vrijeme i produktivnost rada: novi ekonomski pogled iz sociološke perspektive

Naslov članka: Leisure time and labor productivity: a new economic view rooted from sociological perspective

Autori: Dan Cui, Xiang Wei, Dianting Wu, Nana Cui, and Peter Nijkamp

Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal, vol. 13.

Stranice: 1–24

Godina izdanja: 2019.

DOI: <http://dx.doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2019-36>

Sažetak

Većina ekonomista mjeri produktivnost rada na temelju aktivnosti koje se provode na radnom mjestu i ne uzimaju u obzir slobodno vrijeme u svojim proračunima. Nasuprot tome,

psiholozi i sociolozi tvrde da dokolica ima pozitivnu ulogu u procesu proizvodnje: dokolica može poboljšati produktivnost rada pojedinaca utječući na njihov samorazvoj. Prema empirijskim podacima iz 21 države OECD-a, ova studija otkriva da slobodno vrijeme ima dvostruki učinak na produktivnost rada u smislu BDP-a po glavi stanovnika po satu. Štoviše, slobodno vrijeme je nelinearno povezano s produktivnošću rada (u obliku obrnutog slova U). Kada slobodno vrijeme dostiže optimalnu razinu (5.813 sati), dokolica kompenzacijski djeluje na rad i može pozitivno utjecati na produktivnost rada, ali kada slobodno vrijeme prelazi optimalnu vrijednost, dokolica ima supstitucijski učinak na rad i može negativno utjecati na produktivnost rada.

Uvod

Produktivnost rada je produktivnost radne snage i odnosi se na stvarni učinak rada po radnom satu (Hu, 2001; Koch i Mcgrath, 1996). Rast produktivnosti rada izravno se pripisuje fluktuaciji fizičkog kapitala, nove tehnologije i ljudskog kapitala. Ljudski kapital je kvaliteta radne snage, a odnosi se na znanje, vještine i fizičku snagu (zdravstveno stanje) koje radnici namjeravaju uložiti u poboljšanje svoje kvalitete, sposobnosti i produktivnosti (Nie, 2017.; Schultz, 1961.; Stiglitz, 2001.). Ljudski kapital kao odrednica produktivnosti rada uključuje obrazovanje, zdravlje i aspekte "društvenog kapitala" (Barro i Lee, 2001). Hanushek i Kimbo (2000.) sugeriraju da je kvaliteta radne snage u stabilnom, jakom i skladnom odnosu s rastom produktivnosti rada. Ekonomisti su zabrinuti zbog kvalitete radne snage, međutim, previše se pozornosti pridaje tome kako formalno školovanje utječe na kvalitetu ljudskog kapitala i produktivnost rada (Dolton, 2010; Grossman et al., 2017.; Klinov, 2005.; Lucas, 1988.; Rangazas, 2002). Zaista, dokolica također može biti neizravno odgovorna za kvalitetu ljudskog kapitala, a time i za produktivnost rada.

Slobodno vrijeme ima utjecaj na formiranje i akumulaciju ljudskog kapitala (Wei et al., 2016). Slobodno vrijeme može pomoći pojedincima da shvate i iskoriste svoje snage i otpornost, te još važnije pomaže ljudima da poboljšaju svoju kvalitetu i teže smislenom životu (Iwasaki, 2007.). Beatty i Torbert (2003.) utvrdili su da je dokolica povezana sa stalnim osobnim razvojem tijekom odrasle dobi.

Diskusija

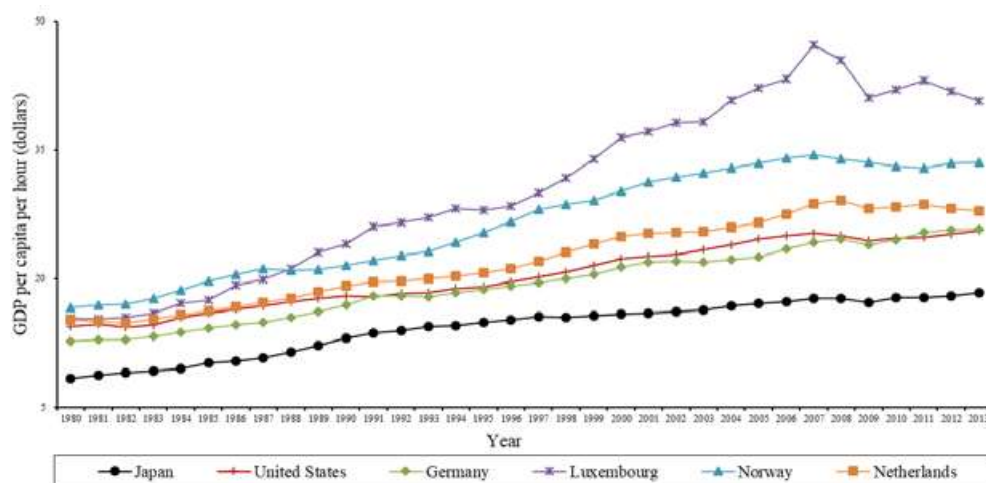
Prije rasprave o rezultatima našeg empirijskog ispitivanja, rezultate pretvaramo u rangiranu listu država kako bi se istaknuo dvostruki učinak slobodnog vremena na radnu produktivnost i ekonomski razvoj.

Na ljestvici se nalazi 21 država koje su zasebno rangirane prema BDP-u, BDP-u po glavi stanovnika, BDP-u po glavi stanovnika po satu i slobodnom vremenu. Prema Tablici 1. država s najvišim BDP-om je SAD, a slijede Japan i Njemačka. BDP ove tri države čini 60% ukupnog BDP-a svih država OECD-a. Zanimljivo je ispitati znači li viši BDP uvijek viši BDP po stanovniku i veću produktivnost rada. Tablica pokazuje da su Sjedinjene Američke Države i Njemačka rangirane na 3. i 8. mjestu prema BDP-u po stanovniku, odnosno na 4. i 6. mjestu prema produktivnosti rada (BDP po stanovniku po satu). Međutim, Japan je na 12. mjestu po BDP-u po stanovniku i 14. po produktivnosti rada. Slika 1. također pokazuje da je produktivnost rada tri države s najvišim BDP-om daleko niža od one u Luksemburgu, Norveškoj i Nizozemskoj. Produktivnost rada može se povećati pomoću dvije vrste procesa: (1) procesom rada i učenja - "učenje kroz rad" (Romer, 1986) i (2) raspodjelom slobodnog vremena za poboljšanje proizvodnje - "učenje kroz slobodno vrijeme" (Wei et al., 2016). Čini se da proces učenja kroz rad igra presudnu ulogu u poboljšanju produktivnosti rada u Sjedinje-

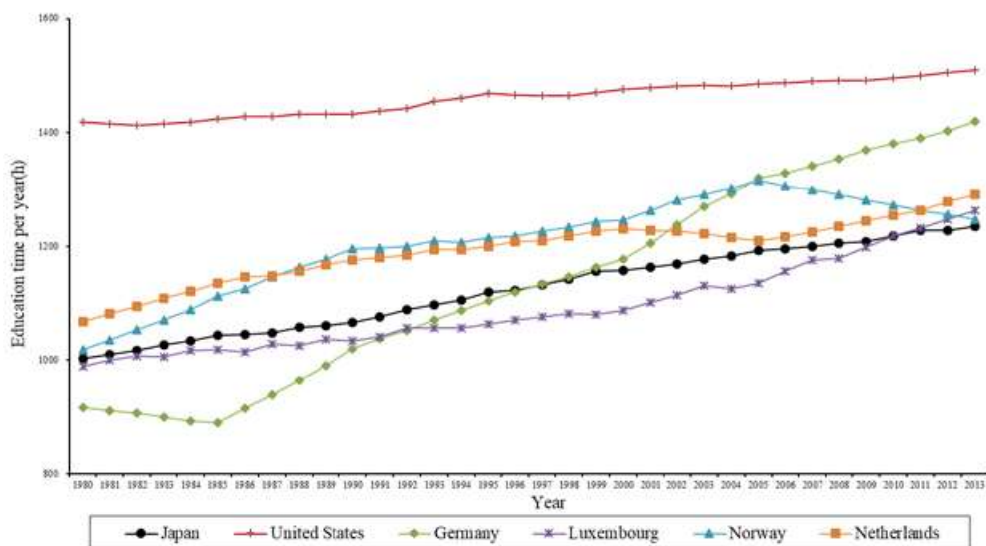
nim Američkim Državama, Njemačkoj i Japanu. Vrijeme obrazovanja u Sjedinjenim Američkim Državama mnogo je duže nego u drugim državama (vidi sliku 2). Obrazovno vrijeme u Njemačkoj povećavalo se iz godine u godinu od 1985. godine, a najupečatljivija povećanja bila su s 888,95 sati u 1985. na 991,02 sati u 1989. i s 1177,34 sati u 2000. na 1237,56 sati u 2002. To se uglavnom može pripisati obrazovnim reformama u Njemačkoj 1970. i krajem 1990. Naprimjer, sveobuhvatni obrazovni program objavljen je 1973. Krajem 1990-ih, Njemačka je uspostavila istraživačke centre za e-učenje u cijeloj zemlji (Li i Yang, 2004). Povećanje vremena njemačkog obrazovanja odigralo je ključnu ulogu u poboljšanju produktivnosti rada u Njemačkoj (Chen, 2016; Liu i Wang, 2005). Što se tiče Japana, on je snažno razvio obrazovanje nakon Drugog svjetskog rata, a ukupna ulaganja u obrazovanje premašila su omjer bruto nacionalnog proizvoda i rasta nacionalnog dohotka (Institut za lokalnu upravu Carstva, 1962.). To je dovelo do brzog razvoja tehnologije i gospodarstva u Japanu (Liang, 1979; Lv, 2017). Iako je napredak znanosti i tehnologije uzrokovan obrazovanjem poboljšao produktivnost rada u Sjedinjenim Američkim Državama i Japanu, radoholičari (Kuroda, 2010.) još uvijek imaju relativno manje slobodnog vremena (tablica 1). SAD je prema slobodnom vremenu na 20. mjestu, a Japan na 17. (vidi tablicu 1), a 2013. prosječno godišnje slobodno vrijeme stanovnika SAD-a i Japanaca iznosilo je 5462, odnosno 5790 sati, daleko niže od većina ostalih zemalja OECD-a (Slika 3). Prema slici 4. slobodno vrijeme može imati pozitivne učinke na produktivnost rada (po glavi stanovnika po satu BDP-a), a što je manje slobodnog vremena, to je niža produktivnost rada, što je u skladu s rezultatom empirijske analize. Stoga je pozitivan učinak dokolice na produktivnost rada u SAD-u i Japanu vrlo mali. Nadalje, nemogućnost slobodnog vremena zbog prekovremenog rada može dovesti do dodatnog smanjenja radne učinkovitosti (Rau i Triemer, 2004.). Nasuprot tome, u nekim europskim državama produktivnost rada (GDPpp) rangirana je relativno više od BDP-a. Naprimjer, prve tri države prema produktivnosti rada su Luksemburg, Norveška i Nizozemska, iako njihov BDP nije među prvih deset (Tablica 1). Štoviše, Njemačka i Danska također imaju veću produktivnost rada i uživaju u relativno više slobodnog vremena. Zašto? To može biti djelomično zbog akumulacije vremena obrazovanja u sjevernoeuropskim zemljama (vidi sliku 2), budući da veći ljudski kapital doprinosi gospodarskom razvoju (Kazmi et al., 2017; Lucas, 1988; Romer, 1990). Međutim, na temelju naših rezultata regresije i korelacije između slobodnog vremena i produktivnosti rada na slici 5, tvrdimo da bi ih vrijeme koje provode na putovanjima i zabavi osvježilo i napunilo energijom, a time i poboljšalo njihovu produktivnost. Drugim riječima, "učenje kroz igru" povećava produktivnost rada u tim zemljama (vidi sliku 5). Međutim, kao što je prikazano u Tablici 1, postoje značajni ekstremi, poput Portugala, Španjolske, Turske, Italije i Francuske koji sugeriraju da slobodno vrijeme nije uvijek pozitivno povezano s produktivnošću rada (slika 4), a to je u skladu s rezultatima istraživanja. Pad učinkovitosti produktivnosti u tim državama južne Europe može biti uzrokovan dvama razlozima. Jedan je da sporiji napredak tehnologije u tim zemljama može smanjiti produktivnost rada na poslu. Drugi je da previše slobodnog vremena "izbacuje" radno vrijeme, a dokolica negativno utječe na produktivnost rada. Dodatno prema jednadžbi, optimalna vrijednost I koja maksimizira GDPpp je oko 5813 sati. Ovi rezultati imaju važne političke implikacije. Neke države OECD-a, poput Luksemburga (5.964,70 sati) i Švedske (5.947,36 sati), imaju slobodno vrijeme koje je oko optimalne točke, a te države također imaju visoku produktivnost rada (GDPpp). Nasuprot tome, neke druge države, poput Japana (5 728,57 sati), SAD-a (5 482,89 sati) i Republike Koreje (5 029,63 sati) sa slobodnim vremenom ispod optimalne vrijednosti i teško da bi mogle postići korisne učinke slobodnog vremena na produktivnost rada, trebale bi povećati slobodno vrijeme ljudi na razinu koja je bliža razini od 5813 sati kako bi se optimizirala učinkovitost. No, očito je da previše slobodnog vremena može "srušiti" radno vrijeme. Iz tog razloga, Portugal (6 235,52 sati), Turska (6 218,27 sati), Francuska (6 203,14 sati), Španjolska (6 125,24 sati) i Italija (6 022,84 sati) trebaju razmotriti smanjenje slobodnog vremena na razinu bližu optimalnoj točki.

Tab. 1. Poredak država OECD-a prema prosječnom BDP-u, BDP-u po stanovniku, BDP-u po stanovniku po satu i slobodnome vremenu u razdoblju 1980.–2013. godine

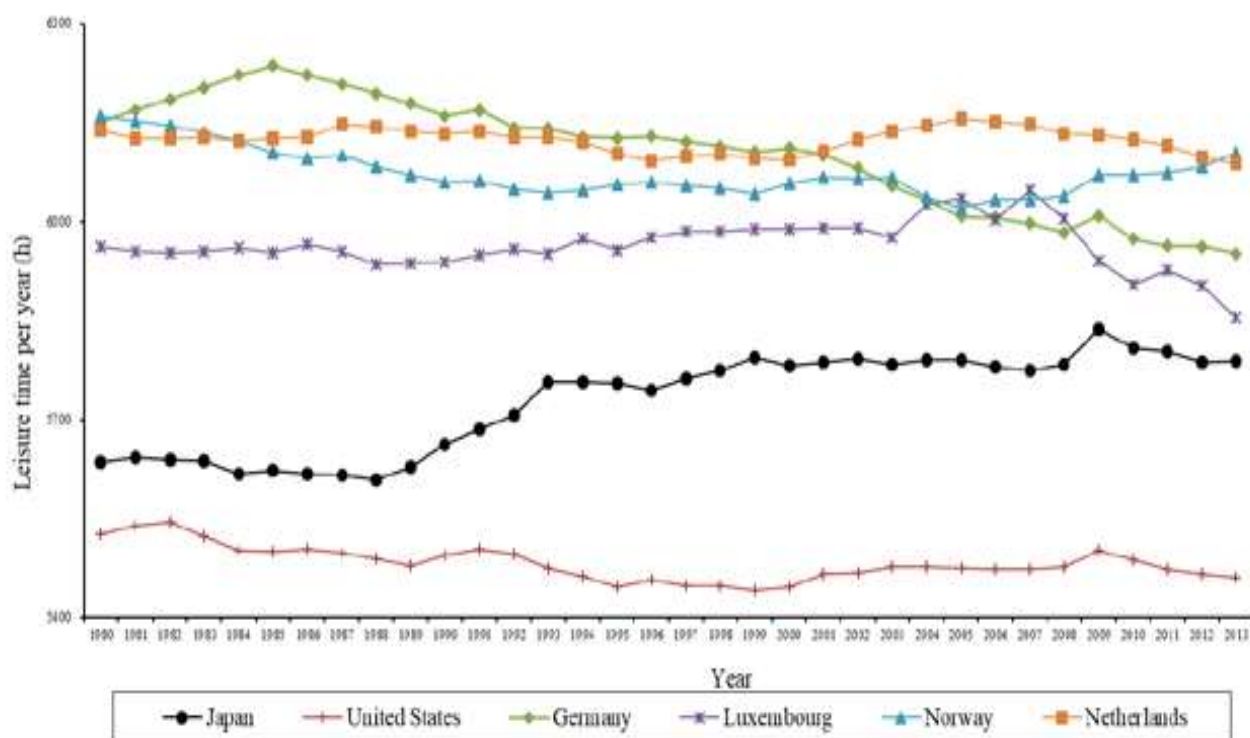
Država	Rang	BDP (mlrd USD)	Rang	BDP po stanovniku (USD)	Rang	BDP po stanovniku po satu (USD)	Rang	Slobodno vrijeme (sati)
Australija	10	651,20	6	33 062,31	10	19,02	16	5732,72
Belgija	13	367,30	11	31 276,98	7	19,85	9	6048,63
Kanada	7	1076,50	5	33 645,06	9	19,27	15	5765,84
Danska	16	247,95	7	32 034,93	5	22,21	4	6167,74
Finska	18	186,33	13	29 219,45	13	17,00	11	6016,38
Francuska	5	2082,93	14	29 045,08	11	18,99	3	6203,14
Njemačka	3	2827,83	8	31 966,98	6	22,07	7	6104,63
Grčka	17	216,76	19	22 226,38	19	10,72	18	5692,88
Italija	6	1758,61	15	28 090,64	15	15,40	10	6022,84
Japan	2	4426,70	12	29 631,70	14	16,46	17	5728,57
J. Koreja	9	830,44	18	22 473,63	20	9,56	21	5029,63
Luksemburg	21	33,79	1	61 427,67	1	37,39	12	5964,70
Nizozemska	11	642,10	4	35 672,75	3	25,30	6	6124,22
N. Zeland	20	103,85	17	23 599,54	17	13,11	19	5640,28
Norveška	15	283,33	2	44 290,79	2	30,77	8	6074,86
Portugal	19	185,42	20	21 017,15	18	11,76	1	6235,52
Španjolska	8	1046,46	16	25 625,01	16	15,07	5	6125,24
Švedska	14	361,64	9	31 733,53	8	19,57	13	5947,36
Turska	12	448,38	21	10 713,03	21	5,64	2	6218,27
UK	4	2213,60	10	31 683,66	12	18,81	14	5927,38
SAD	1	11 992,28	3	41 157,61	4	22,75	20	5482,89

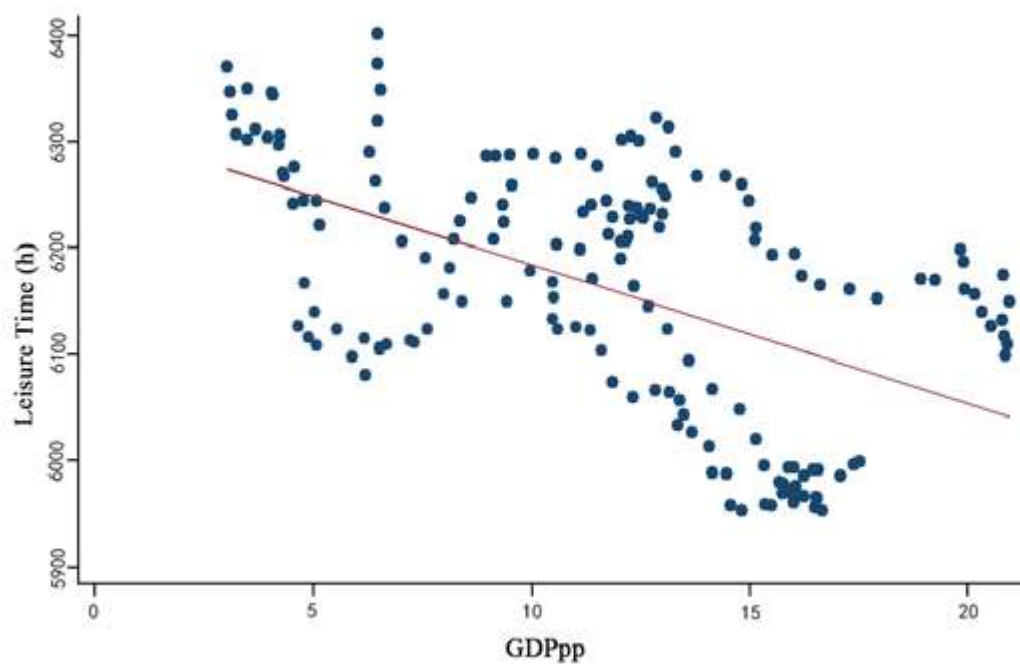
Sl. 1. Usporedba BDP-a *per capita* po satu u šest država

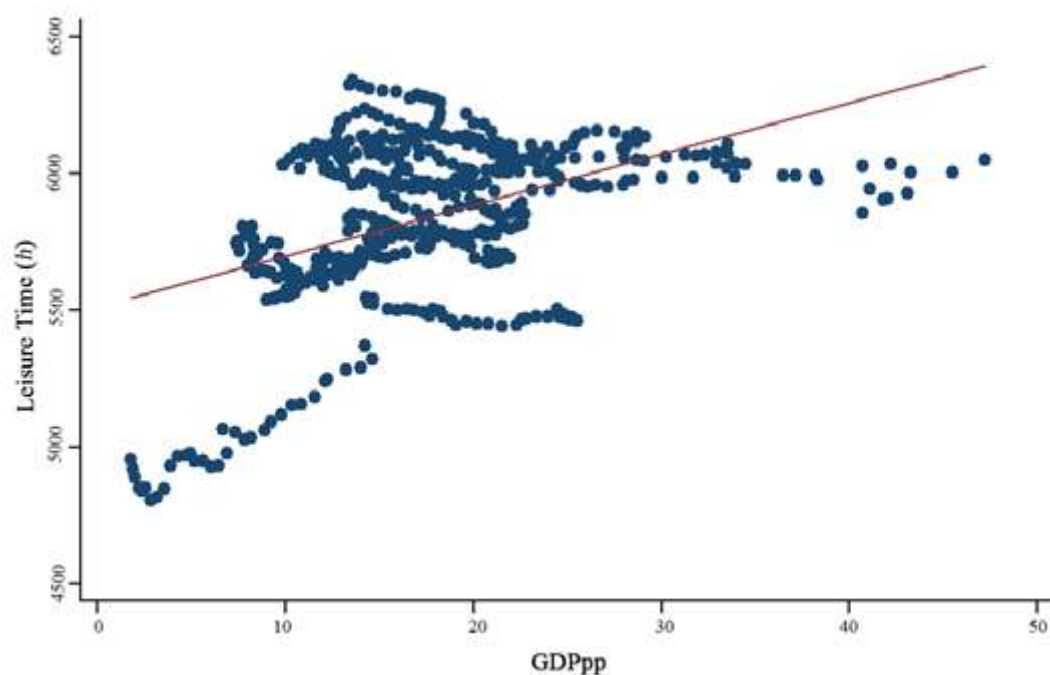
Sl. 2. Usporedba vremena obrazovanja u šest država

Sl. 3. Usporedba slobodnoga vremena u šest država

Sl. 4. Korelacija slobodnoga vremena i produktivnosti rada u pet država 1980. – 2013. godine
Države su Francuska, Italija, Portugal, Španjolska i Turska

Sl. 5. Korelacija slobodnoga vremena i produktivnosti rada u 16 država 1980. – 2013. godine
Države su Luksemburg, Norveška, Nizozemska, SAD, Danska, Njemačka, Belgija, Švedska, Kanada, Australija, UK, Finska, Japan, Novi Zeland, Grčka, Republika Koreja

Zaključak

Ovo istraživanje ispituje utjecaj slobodnog vremena na produktivnost rada, a rezultati su potvrdili hipoteze iz teorijskog dijela. Rezultati regresijskog testa panel podataka ukazuju na krivolinijski odnos između slobodnog vremena i produktivnosti rada, što implicira da slobodno vrijeme ima dvostruki utjecaj na produktivnost rada. Kada slobodno vrijeme I dosegne optimalnu razinu (5813 sati), slobodno vrijeme ima kompenzacijski učinak na rad i može pozitivno utjecati na produktivnost rada u smislu BDP-a po glavi stanovnika po satu. Konkretno, pokazuje da je slobodno vrijeme pozitivno povezano s produktivnošću rada u nekim državama OECD-a. Ovo nije u skladu s gledištem o slobodnom vremenu u neoklasičnoj ekonomiji, ali je u skladu sa sociološkim perspektivama o slobodnom vremenu, koje sugeriraju da ako su aktivnosti koje se odvijaju tijekom slobodnog vremena pozitivne i konstruktivne (npr. čitanje ili planinarenje), koriste fizičkoj snazi, snazi volje i kreativnosti pojedinaca (Barnett, 2006; Nimrod, 2007; Whiting i Hannam, 2015; Xie et al., 2018). Ali kada je slobodno vrijeme I daleko ispod optimalne razine, pozitivan učinak slobodnog vremena na produktivnost rada je relativno mali, ili čak gotovo nula. Međutim, kada slobodno vrijeme I premaši optimalnu vrijednost, slobodno vrijeme ima supstitucijski učinak na radno vrijeme i može negativno utjecati na produktivnost rada. Odnosno, kako se slobodno vrijeme povećava, radni sati se „izbacuju“ i smanjuje se akumulacija ljudskog kapitala, što dovodi do pada produktivnosti rada. Osim toga, utvrđeno je da trajanje obrazovanja ima značajan pozitivan utjecaj na produktivnost rada u smislu BDP-a po glavi stanovnika po satu. Ovi nalazi su u skladu s onima objavljenim u Barro i Lee (2001), Rukumnuaykit i Pholphirul (2016) i Hermannsson i Lecca (2016). Viša prosječna obrazovna postignuća stvaraju kvalificiranije i produktivnije radnike koji zauzvrat povećavaju proizvodnju dobara i usluga u gospodarstvu. Empirijski rezultati imaju važne implikacije za kreatore politike. Pozitivan učinak slobodnog vremena na radnu učinkovitost ne može se zanemariti, iako rad ostaje središnji mehanizam za raspodjelu dobara i koristi na društvenoj i individualnoj razini. Međutim, kao i u svim studijama, naša je studija imala neka ograničenja. Zbog nedostupnosti podataka, ovaj rad nije razmatrao utjecaj subjektivnih osjećaja, a buduće studije mogu razmotriti proširenje teorijskog modela na povećanje subjektivnih varijabli kako bi se dalje istražio utjecaj slobodnog vremena na produktivnost sa sociološkog stajališta. Osim toga, vrijedno je napomenuti da nalazi ove studije možda nisu primjenjivi na države koje nisu članice OECD-a, posebno uzimajući u obzir nacionalne razlike u društvenim i financijskim strukturama.

Prilog 4.

Korištenje vremena

Dio teksta iz članka Time Use s internetskog portala Our World in Data.
Autori: Esteban Ortiz-Ospina, Charlie Giattino, Max Roser
Godina izdanja: 2020.

Uvod

Vrijeme je krajnje ograničeni resurs. Svatko od nas ima potpuno isti "vremenski proračun": 24 sata dnevno, 365 dana u godini - 8760 sati svake godine našeg života.

Kako zapravo provodimo vrijeme? Postoje mnoge zajedničke stvari u cijelom svijetu: svi spavamo, radimo, jedemo i uživamo u slobodnom vremenu. Ali postoje i važne razlike u

slobodi koju ljudi imaju da troše vrijeme na stvari koje najviše cijene. Proučavanje načina na koji ljudi diljem svijeta provode vrijeme daje važnu perspektivu za razumijevanje životnih uvjeta, ekonomskih prilika i općeg blagostanja.

Korištenje vremena iz perspektive prosječnog dana

U Tab.1. uspoređujemo prosječno vrijeme provedeno u nizu uobičajenih aktivnosti. Podaci dolaze iz OECD-a i objedinjuju procjene iz vremenskih dnevnika u kojima se od ispitanika traži da zabilježe redoslijed onoga što su radili tijekom određenog dana, kao i iz općih upitnika u kojima se od ispitanika traži da se prisjete količine vremena provedenog u različitim aktivnostima na određeni dan u prethodnom tjednu.

Prva stvar koja se ističe u ovoj tablici je da postoji doista mnogo sličnosti među zemljama. To nije iznenađujuće – većina nas pokušava svoje dane podijeliti na "rad, odmor i zabavu", pa postoje neki predvidljivi obrasci. Najviše vremena provodimo radeći i spavajući, a plaćeni posao, kućanski poslovi, slobodno vrijeme, jelo i spavanje zauzimaju zajedno 80-90% od 1440 minuta koje svi imamo na raspolaganju svaki dan.

Ali ako bolje pogledamo, vidimo i neke važne razlike. Primjerice razmislite o spavanju. Od ovog uzorka zemalja, stanovnici Republike Koreje spavaju najmanje - u prosjeku 7 sati i 51 minuta sna svaki dan. U Indiji i SAD-u, na drugom kraju spektra, ljudi u prosjeku spavaju sat vremena više.

Rad je još jedna važna aktivnost u kojoj vidimo velike razlike. U Kini i Meksiku ljudi prosječno dnevno potroše gotovo dvostruko više vremena na plaćeni posao nego ljudi u Italiji i Francuskoj. Općenito ljudi u bogatijim zemljama mogu si priuštiti manje rada. Imajte na umu da tablica prikazuje prosjek za sve ljude u radnoj dobi, od 15 do 64 godine, bez obzira jesu li stvarno zaposleni ili ne.

Razlike u demografiji, obrazovanju i gospodarskom prosperitetu pridonose ovim nejednakostima u radu i korištenju vremena. Ali ono što je jasno jest da postoje i neke razlike u korištenju vremena koje nisu dobro objašnjene ekonomskim ili demografskim razlikama. U Ujedinjenom Kraljevstvu, naprimjer, ljudi provode više vremena radeći nego u Francuskoj, ali u obje zemlje ljudi navode da provode sličnu količinu vremena na aktivnosti u slobodno vrijeme. Ovdje vjerojatno važnu ulogu igraju kulturološke razlike. Čini se da Francuzi provode puno više vremena u jelu od Britanaca – i u tom pogledu podaci su zapravo u skladu sa stereotipima o kulturi prehrane. Ljudi u Francuskoj, Grčkoj, Italiji i Španjolskoj navode da provode više vremena jedući nego ljudi u većini drugih europskih zemalja. Zemlja u kojoj ljudi provode najmanje vremena jedući i pijući je SAD (63 minute).

Tab. 1. Provođenje vremena u danu stanovnika između 15 i 64 godine odabranih država svijeta (vrijeme je iskazano u minutama)

Država	Plaćeni posao	Edukacija	Spavanje	Neplaćeni posao	Kućanski poslovi	Osobna njega	Hrana i piće	Dokolica
Francuska	170	34	513	39	151	107	133	293
Grčka	187	40	500	45	141	57	128	341
Irska	231	37	491	132	118	42	75	312
Kina	315	25	542	56	123	52	100	228

Meksiko	302	45	499	84	202	58	77	172
Njemačka	224	24	498	71	141	55	95	331
Norveška	201	40	492	100	103	56	79	369
Portugal	259	36	506	52	176	58	112	241
SAD	251	31	528	96	122	57	63	292
Turska	217	29	515	88	138	50	118	286
R. Koreja	288	57	471	70	89	90	117	258
Austrija	280	27	498	65	145	55	79	292
Indija	271	23	528	44	160	75	84	253
Kanada	269	36	520	81	139	52	65	278
N. Zeland	241	29	526	89	134	42	80	301
UK	235	27	508	95	133	58	79	305
Poljska	229	30	509	77	160	57	91	286
Nizozemska	218	25	503	68	133	65	114	316
Danska	200	25	489	73	154	52	119	328
Finska	200	29	508	104	136	52	81	331
Belgija	194	41	513	52	149	53	99	339
Španjolska	176	26	516	89	141	51	126	316
Italija	149	28	513	70	162	68	127	323

Rodni jaz u slobodnom vremenu

Analizirajući više od samog nacionalnog prosjeka otkrivamo važne nejednakosti unutar zemlje. Rodni jaz u slobodnom vremenu ključna je dimenzija duž koje postoje velike nejednakosti.

Tablica 2. se ovdje oslanja na iste gore opisane podatke o korištenju vremena, ali odvojeno prikazuje ukupno slobodno vrijeme za muškarce i žene. Kao što vidimo, u svim je zemljama prosječno slobodno vrijeme za muškarce veće nego za žene, no u nekim su zemljama razlike mnogo veće. U Norveškoj je razlika vrlo mala, dok u Portugalu muškarci navode gotovo 50% više slobodnog vremena od žena.

Ključni čimbenik koji pokreće ove razlike u slobodnom vremenu je rodni jaz u neplaćenom radu. Žene su uglavnom odgovorne za neproporcionalnu količinu neplaćenog rada i kao rezultat imaju manje slobodnog vremena.

Tab. 2. Slobodno vrijeme žena i muškaraca u odabranim državama svijeta 2020. godine (vrijeme je iskazano u minutama)

Država	Žene	Muškarci
Danska	320	340
Italija	281	366
Nizozemska	300	330
Njemačka	316	346
Norveška	366	370
Portugal	200	289
Meksiko	159	187
SAD	267	316
Indija	221	283
Japan	266	292

Rade li radnici u bogatijim državama dulje?

Gospodarski prosperitet u različitim krajevima diljem svijeta danas je poprilično nejednak. Ljudi u Švicarskoj, jednoj od najbogatijih zemalja na svijetu, ostvaruju prosječni prihod više od 20 puta veći od prihoda ljudi u Kambodži. Život u ove dvije zemlje može izgledati potpuno drugačije.

Kada se razmatraju takve razlike u prosperitetu, prirodno je pitanje: tko radi više, ljudi u bogatijim zemljama poput Švicarske ili u siromašnijim zemljama poput Kambodže?

Gledajući dostupne podatke, odgovor je jasan. Radnici u siromašnijim zemljama obično rade više, a ponekad i mnogo više. Vidljivo je to na Slici 1., s BDP-om po glavi stanovnika na vodoravnoj osi i godišnjim radnim satima po radniku na okomitoj osi.

Zemlje poput Kambodže (koja je zemlja u samom gornjem lijevom kutu) ili Mijanmara imaju jedan od najnižih BDP-a po glavi stanovnika, ali najviše radnih sati. U Kambodži prosječni radnik uloži 2456 sati svake godine, gotovo 900 sati više nego u Švicarskoj (1590 sati) u donjem desnom kutu grafikona. Dodatnih 900 sati za kambodžanske radnike znači dulje radne dane i puno manje slobodnih dana.

Our World
in Data

This scatter plot illustrates the relationship between GDP per capita and annual working hours per worker across different regions. The x-axis represents GDP per capita (ranging from \$0 to \$100,000), and the y-axis represents annual working hours per worker (ranging from 1,400 to 2,400). Countries are colored by region: Africa (purple), Asia (teal), Europe (blue), North America (orange), Oceania (brown), and South America (red). Dot size indicates population, with a scale from 1 to 48 billion shown in the legend. The plot shows that while higher GDP per capita generally correlates with more working hours, there is significant regional variation. For example, Singapore and Hong Kong have high GDP per capita and high working hours, while Norway has high GDP per capita but lower working hours. The United States is a notable outlier with high GDP per capita and high working hours.

Country	Region	GDP per capita (approx.)	Annual working hours per worker (approx.)
Bangladesh	Asia	\$10,000	2,400
India	Asia	\$15,000	2,150
China	Asia	\$18,000	2,150
Malaysia	Asia	\$25,000	2,200
Indonesia	Asia	\$18,000	2,050
Thailand	Asia	\$20,000	2,100
Mexico	North America	\$20,000	2,150
Poland	Europe	\$30,000	2,050
South Korea	Asia	\$40,000	2,000
Taiwan	Asia	\$45,000	2,100
Hong Kong	Asia	\$55,000	2,150
United States	North America	\$65,000	1,750
Japan	Asia	\$40,000	1,700
Canada	North America	\$50,000	1,700
Ireland	Europe	\$100,000	1,750
France	Europe	\$45,000	1,550
Germany	Europe	\$50,000	1,450
Norway	Europe	\$75,000	1,400
Switzerland	Europe	\$75,000	1,550
Luxembourg	Europe	\$90,000	1,500
Sweden	Europe	\$55,000	1,600
Belgium	Europe	\$45,000	1,600
Slovenia	Europe	\$35,000	1,600
Ukraine	Europe	\$30,000	1,850
Russia	Europe	\$30,000	1,950
Israel	Asia	\$35,000	1,900
Czechia	Europe	\$35,000	1,800
Hungary	Europe	\$30,000	1,750
Turkey	Asia	\$25,000	1,850
Chile	South America	\$25,000	1,900
Colombia	South America	\$20,000	1,950
Sri Lanka	Asia	\$18,000	1,950
Pakistan	Asia	\$15,000	1,950
Brazil	South America	\$15,000	1,700
Argentina	South America	\$20,000	1,600
Ecuador	South America	\$15,000	1,550
Uruguay	South America	\$20,000	1,550
Singapore	Asia	\$85,000	2,350

OurWorldinData.org/working-hours • CC BY

Ljudi mogu raditi kraće u produktivnijim gospodarstvima

Na najkonkretnijoj razini, produktivnost rada obuhvaća stvari poput broja kruha koje pekar ispeče u jednom satu ili broja automobila koje tvornički radnici sastave u jednom satu. Na najsveobuhvatnijoj razini, povezuje ukupnu proizvodnju gospodarstva (BDP) s ukupnim inputom rada (ukupni godišnji radni sati), dajući nam agregatnu mjeru produktivnosti rada, BDP po satu rada.

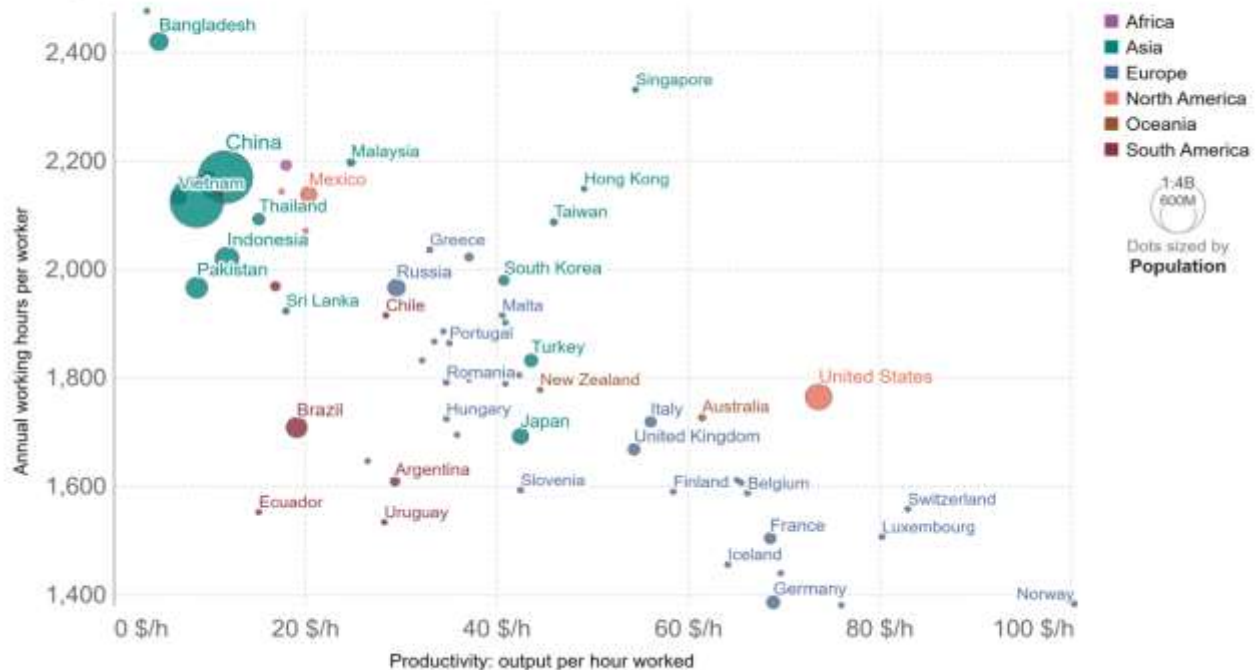
lako to ne mora nužno značiti da zapravo rade manje - radnici u SAD-u i Singapuru, naprimjer, rade mnogo više sati od svojih kolega u zemljama slične produktivnosti. Nasuprot tome,

zemlje u gornjem lijevom kutu ovog grafikona imaju daleko nižu produktivnost rada - u Kam-
bodži primjerice iznosi samo 3 \$/h - i stoga tamošnji radnici moraju raditi puno više sati da
bi to kompenzirali.

Annual working hours vs. labor productivity, 2019

Labor productivity is measured as GDP per hour of work. GDP is adjusted for inflation and for differences in the cost of living between countries.

Our World
in Data

Source: Feenstra et al. (2015), Penn World Table 10.0

OurWorldInData.org/working-hours • CC BY

Sl. 2. Odnos broja radni sati i produktivnosti radnika u odabranim državama svijeta 2019. godine

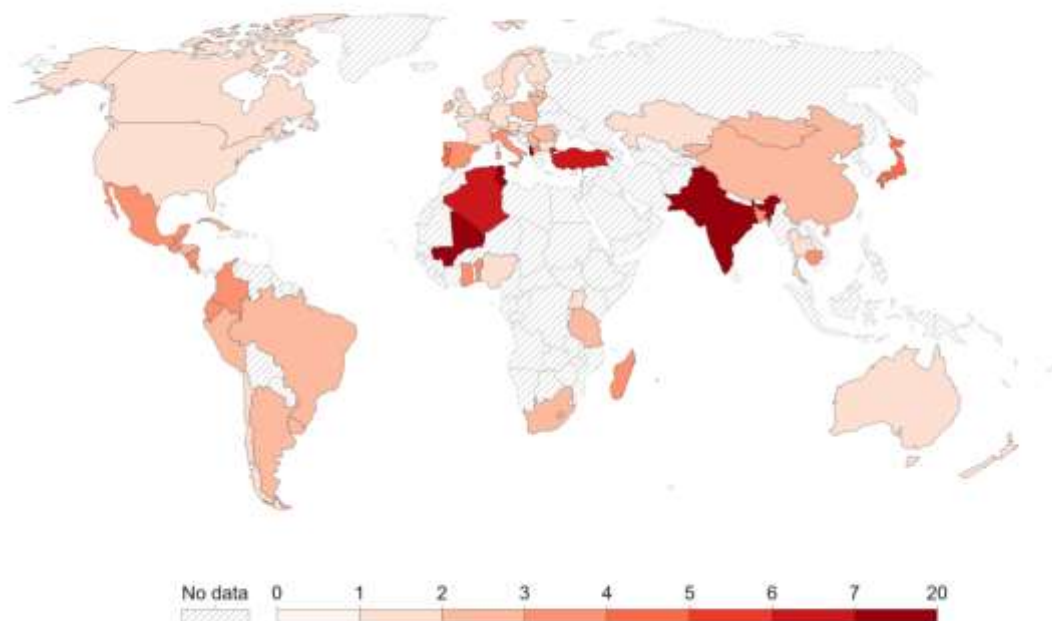
Žene troše znatno više vremena od muškaraca na neplaćeni rad

Neplaćeni rad kod kuće važna je aktivnost u kojoj žene provode značajnu količinu vremena i kao što ćemo objasniti u nastavku, to je aktivnost koja se obično ne uzima u obzir u statistici ponude radne snage. Na Slici 3. vidljivo je koliko je iskrivljena rodna distribucija neplaćenog rada u kućanstvu.

Rodne razlike u vremenu posvećenom neplaćenom radu razlikuju se u različitim državama. Diljem svijeta žene provode više vremena od muškaraca na te aktivnosti. Ipak, postoje jasne razlike kada je riječ o veličini ovih rodni razlika. Na jednom kraju u Ugandi žene rade 18% više od muškaraca u neplaćenim aktivnostima kod kuće. Dok s druge strane u zemljama poput Indije, žene rade 10 puta više od muškaraca.

Female-to-male ratio of time devoted to unpaid care work, 2014

Female to male ratio of time devoted to unpaid care work. Unpaid care work refers to all unpaid services provided within a household for its members, including care of persons, housework and voluntary community work.

Source: OECD Gender, Institutions and Development Database (2014)

OurWorldInData.org/women-in-the-labor-force-determinants/ • CC BY

Sl. 3. Omjer vremena žena i muškaraca posvećenog neplaćenom radu
(neplaćeni rad odnosi se na kućanske poslove, brigu o članovima kućanstva i dobrovoljni
rad u zajednici)

Izvor: <https://ourworldindata.org/time-use> (15. 3. 2023.)

Relax and Take it Easy!

Prilog 5.

VRSTA REFERENCE TYPE OF REFERENCE	CITIRANJE U TEKSTU CITING IN THE TEXT		REFERENCA U POPISU LITERATURE I IZVORA REFERENCE IN THE LIST OF REFERENCES
	Hrvatski Croatian	Engleski English	
Članak u časopisu Paper in a journal	(Klarić, 2016)	(Klarić, 2016)	Klarić, Z., 2016: Geographical aspects of the territorial organisation of Croatia and comparison with other European countries, <i>Croatian Geographical Bulletin</i> 78 (2), 49-75, DOI: 10.21861/HGG78.02.02. Broj 78 označuje godište (volumen) časopisa, (2) broj sveska unutar godišta, 49-75 paginaciju rada u svesku, a DOI: 10.21861/HGG78.02.02 označuje DOI rada. No. 78 denotes the year (volume) of the journal, (2) the number of the volume within the particular year, 49-74 indicates the page numbers within the volume, while DOI: 10.21861/HGG78.02.02 is the DOI of the paper.
Članak u časopisu s 2 autora Paper in a journal with 2 authors	(Garay i Cănoves, 2011)	(Garay and Cănoves, 2011)	Garay, L., Cănoves, G., 2011: Life Cycles, Stages and Tourism History. The Catalonia (Spain) Experience, <i>Annals of Tourism Research</i> 38 (2), 651-671.
Članak u časopisu s 3 i više autora Paper in a journal with 3 or more authors	(Lozić i dr., 2006)	(Lozić et al., 2006)	Lozić, S., Fuerst-Bjeliš, B., Perica, D., 2006: Quantitative-geomorphological and Environmental historical Impact on the Ecological Soil Depth; Northwestern Croatia, <i>Hrvatski geografski glasnik</i> 68 (1), 7-25.
Članak objavljen na dva jezika Journal published bilingually	(Winde, 2015)	(Winde, 2015)	Winde, F., 2015: Uranium pollution in South Africa: past research and future needs/Onečišćenje uranijem u Južnoafričkoj Republici: prošla istraživanja i buduće potrebe, <i>Hrvatski geografski glasnik</i> 77 (2), 33-53.
Članak u časopisu s identifikatorom DOI Paper in a journal with DOI	(Radeva i dr., 2018)	(Radeva et al., 2018)	Radeva, K., Nikolova, N., Gera, M., 2018: Assessment of hydro-meteorological drought in the Danube Plain, Bulgaria, <i>Hrvatski geografski glasnik</i> 80 (1), 7-21, DOI: 10.21861/HGG.2018.80.01.01.
Knjiga Book	(Graham i dr., 2000)	(Graham et al., 2000)	Graham, B., Ashworth, G. J., Tunbridge, J. E., 2000: <i>A Geography of Heritage: Power, Culture and Economy</i> , Arnold, London.
Poglavlje u knjizi Chapter in a book	(Russo i Van der Borg, 2008)	(Russo and Van der Borg, 2008)	Russo, A. P., Van der Borg, J., 2008: Area Regeneration and Tourism Development: Evidence from Three European Cities, in: Jansen-Verbeke, M., Priestley, G. K., Russo, A. P. (eds.): <i>Cultural Resources for Tourism: Patterns, Processes and Policies</i> , Nova Science Publishers, New York, 197-213.
Članak u zborniku radova Paper in proceedings	(Bočić i dr., 2014)	(Bočić et al., 2014)	Bočić, N., Buzjak, N., Kern, Z., 2014: Some New Potential Subterranean Glaciation Research Sites from Velebit Mt. (Croatia), in: Lewis, L., Kern, Z., Maggi, V., Turri, S. (eds.): <i>6th International Workshop on Ice Caves</i> , National Cave and Karst Research Institute, Carlsbad, 72-76.
Članak na internetskoj stranici Paper on the internet page	(Faričić, 2003)	(Faričić, 2003)	Faričić, J., 2003: Postoji li danas Dalmacija?, http://www.geografija.hr/hrvatska/postoji-li-danas-dalmacija/ (6. 2. 2016.)
Tiskana publikacija Published publication	(DZS, 2003)	(CBS, 2003)	Državni zavod za statistiku (DZS) / Croatian Bureau of Statistics (CBS), 2003: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima / Census of population, households and dwellings 31 March 2001: Population by sex and age, by settlements, Statistička izvješća / Statistical Reports 1167, Zagreb.

VRSTA REFERENCE TYPE OF REFERENCE	CITIRANJE U TEKSTU CITING IN THE TEXT		REFERENCA U POPISU LITERATURE I IZVORA REFERENCE IN THE LIST OF REFERENCES
	Hrvatski Croatian	Engleski English	
Publikacija na internetu Publication on the Internet	(DZS, 2013)	(CBS, 2013)	Državni zavod za statistiku (DZS) / Croatian Bureau of Statistics (CBS), 2013: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima / Census of population, households and dwellings in 2011: Population by sex and age, by settlements, www.dzs.hr (13. 10. 2013.).
Dokument na internetu Document on the Internet	(UN, 1987)	(UN, 1987)	United Nations (UN), 1987: Report of the World Commission on Environment and Development (WCED): Our Common Future, http://conspect.nl/pdf/Our_Common_Future-Brundtland_Report_1987.pdf (13. 10. 2013.).
Web stranica web mjesta ili institucije Web page of a web page or an institution	(UNESCO, 2018)	(UNESCO, 2018)	UNESCO, 2018: World Heritage List, https://whc.unesco.org/en/list/ (13. 12. 2018.).
Slika ili tablica na internetu Figure or table on the Internet	(Deposit Photos, 2016)	(Deposit Photos, 2016)	Deposit Photos, 2016: Vernazza, Parque Nacional de Cinque Terre, Liguria, Italia, https://pt.depositphotos.com/130348824/stock-photo-vernazza-cinque-terre-national-park.html (26.11.2018.).
Baza podataka Database	(Eurostat, 2018)	(Eurostat, 2018)	Eurostat, 2018: Passenger transport by type of transport, https://ec.europa.eu/eurostat/data/database (13. 12. 2018.).
GIS podaci GIS data	(DGU, 2016)	(CGA, 2016)	Državna geodetska uprava (DGU) / Croatian Geodetic Administration (CGA), 2016: Središnji registar prostornih jedinica RH (GIS shapefileovi) / Central registry of spatial units in the Republic of Croatia (GIS shapefiles), Zagreb.
Novinski članak (tiskani) Newspaper article (published)	(Slapper, 2008)	(Slapper, 2008)	Slapper, G., 2005: Corporate manslaughter: new issues for lawyers, <i>The Times</i> , 3 October, 4.
Novinski članak (na internetu) Newspaper article (on the internet)	(Chittenden i dr., 2003)	(Chittenden et al., 2003)	Chittenden, M., Rogers, L., Smith, D., 2003: Focus: Targetitis ails NHS. <i>Times Online</i> , 1 June, http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/scotland/article1138006.ece (17. 03. 2005.)
Referenca u tiskanom rječniku Reference in a published dictionary	(Longman, 2003)	(Longman, 2003)	Longman, 2013: Longman Dictionary of Contemporary English (New Edition), Pearson Education Limited, Harlow.
Referenca u rječniku na internetu Reference in an online dictionary	(Longman, 2013)	(Longman, 2013)	Longman, 2018: Longman Dictionary of Contemporary English Online, https://www.ldoceonline.com/ (13. 12. 2018.).